

Czy nasz pieniądz jest oparty na długu?

Autor: Robert P. Murphy

Źródło: mises.org

Tłumaczenie: Paweł Rusiecki

Często różne grupy zauważają różne aspekty tego samego zjawiska — mówi o tym [słynna opowieść](#) o ślepcach spotykających słonia. Austriacy, odnosząc się do Rezerwy Federalnej, zwykle skupiają się na tym, jak majsterkowanie tej instytucji przy stopach procentowych prowadzi do cykli koniunkturalnych.

Wielu ekonomistów nie-austriackich również nienawidzi Rezerwy Federalnej. Według niektórych krytyków najbardziej przewrotną cechą obecnego amerykańskiego systemu monetarnego jest jego oparcie na *długu*. Szczególnie zaskakującym wydaje się fakt, iż gdyby Amerykanie zaczęli spłacać swoje długi, to podaż dolarów zmniejszyłaby się. Wyjaśnię to w niniejszym artykule.

Związek pomiędzy dłużem i pieniądzem w systemie rezerwy cząstkowej.

W [poprzednim artykule](#) rozważaliśmy sytuację, w której nastolatek Billy znajduje 1000 dolarów w gotówce. Deponuje je na nowym rachunku bieżącym w lokalnym banku. Następnie bank pożyczka 900 dolarów Sally, która wydaje je na rozwój swojego biznesu. Poniższe tabele pokazują bilans banku w kolejnych etapach tego procesu:

I. Bilans banku po zdeponowaniu pieniędzy przez Billy'ego			
Aktywa		Pasywa	
Gotówka w skarbcu	1000\$	Saldo rachunku Billy'ego	1000\$
II. Bilans banku po udzieleniu pożyczki Sally			

Aktywa		Pasywa	
Gotówka w skarbcu	1000\$	Saldo rachunku Billy'ego	1000\$
Roczny kredyt udzielony Sally na 5%	900\$	Nowy rachunek bieżący Sally	900\$

III. Bilans banku po wydaniu przez Sally pieniędzy na rozwój biznesu			
Aktywa		Pasywa	
Gotówka w skarbcu	100\$	Saldo rachunku Billy'ego	1000\$
Roczny kredyt udzielony Sally na 5%	900\$	Saldo rachunku Sally	0\$

IV. Bilans banku po sprzedaniu przez Sally produktów za 1000\$ i zdeponowaniu tej kwoty na rachunku			
Aktywa		Pasywa	
Gotówka w skarbcu	1100\$	Saldo rachunku Billy'ego	1000\$
Roczny kredyt udzielony Sally na 5%	900\$	Saldo rachunku Sally	1000\$

V. Bilans banku po spłaceniu kredytu i odsetek przez Sally			
Aktywa		Pasywa	
Gotówka w skarbcu	1100\$	Saldo rachunku Billy'ego	1000\$
		Saldo rachunku Sally	55\$
		Kapitał własny	45\$

Dla celów tego artykułu¹ kluczowe jest, że gdy bank udzielił Sally pożyczki w wysokości 900 dolarów, *wykreował ją z niczego*. Kiedy Sally udaje się na zakupy do supermarketu i płaci czekami obciążającymi jej rachunek bieżący, przyczynia się do wzrostu cen, mimo że żaden inny członek społeczności nie zmniejszył swoich wydatków o 900 dolarów. Nastolatek Billy nadal myśli, że ma na koncie 1000 dolarów, które może wydać wedle uznania. W praktyce 900 dolarów pożyczone Sally zostało stworzone jako zapis księgowy.

Gdy Sally spłaci swój kredyt, owe 900 dolarów zostanie zniszczone w taki sam magiczny sposób, w jaki wcześniej zostało stworzone. Gdy księgowi wymażą zobowiązanie Sally z bilansu banku, nie pojawi się ono na niczym koncie.

To istotny problem, spróbujmy więc przyjrzeć się mu z innej strony. Istnieje wiele definicji „podaży pieniądza”. Wąski agregat, „baza monetarna”, składa się z gotówki w obiegu i rezerw banków zdeponowanych na rachunku Rezerwy Federalnej. Ale częścią składową każdego innego agregatu pieniężnego — M1, M2, M3 i MZM — są depozyty na żądanie.

W powyższym, hipotetycznym przykładzie, baza monetarna nie została naruszona. Jednak wszystkie inne agregaty pieniężne najpierw wzrosły o 900 dolarów, gdy bank udzielił pożyczki biznesowej Sally, a później skurczyły się o tę sumę, gdy Sally spłaciła kredyt. W ten sposób, poprzez udzielanie kredytów, banki mogą zwiększyć lub zmniejszyć „podaż pieniądza” w systemie rezerwy cząstkowej.

Nie musicie wierzyć mi na słowo.

W rozprawie na ten subtelny temat, G. Edward Griffin, autor *The Creature From Jekyll Island*, relacjonuje przykłady dwóch prominentnych urzędników państwowych, którzy potwierdzają powyższe stwierdzenia.

Pierwszy przykład to humorystyczna wymiana zdań, w której polityk dowiadyuje się prawdy:

Marriner Eccles był Przewodniczącym Rady Gubernatorów Systemu Rezerwy Federalnej w 1941. Trzydziestego września tego roku, Eccles został wezwany na przesłuchanie przed Komisję Bankowości i Waluty Kongresu USA. Celem przesłuchania było wyjaśnienie, jak Fed przyczynił się do stworzenia okoliczności, które doprowadziły do depresji lat 30. Przewodniczący komisji, kongresmen Wright Patman, zapytał skąd Fed miał pieniądze na wykupienie w 1933 roku obligacji rządowych wartych dwa miliardy dolarów. Oto wymiana zdań jaka nastąpiła później.

ECCLES: Stworzyliśmy je.

PATMAN: Jak to?

ECCLES: Mamy prawo do emitowania pieniądza opartego na kredycie.

PATMAN: I nie jest on oparty na niczym oprócz kredytu

rządowego, czyż nie?

ECCLES: Taki mamy system pieniężny. Gdyby nie było w nim długu, nie byłoby żadnych pieniędzy².

W tej samej książce, Griffin cytuje Roberta Hemphilla, Dyrektora ds. Kredytów Banku Rezerwy Federalnej w Atlancie, który w roku 1936 napisał:

Gdyby wszystkie kredyty bankowe zostały spłacone, nikt nie mógłby złożyć pieniędzy do depozytu bankowego i nie byłoby żadnego dolara w obiegu. To zdumiewające. Jesteśmy całkowicie zależni od banków komercyjnych. Ktoś musi pożyczyć każdego dolara, jaki jest w obiegu, w gotówce lub w kredycie. Jeśli banki stworzą wystarczająco dużo sztucznych pieniędzy, mamy dobrobyt, jeśli nie — umieramy z głodu. Nie mamy trwałego systemu pieniężnego. Jeśli ktoś dostrzeże cały obraz naszej beznadziejnej sytuacji, to tragizm jej absurdu budzi niedowierzanie, ale jest faktem³.

Możemy nie zgadzać się ze skrajną pozycją przyjętą przez Ecclesa i Hemphilla. Ściśle mówiąc, banki komercyjne używają bazy monetarnej (składającej się z banknotów, monet i rezerw trzymany w depozycie przez Fed) do tworzenia nowych pieniędzy *na jej podstawie* przez emitowanie kredytów swoim klientom. Odnosząc się do powyższej historyjki, gdy Sally spłaci swój kredyt, 900 dolarów zniknie z systemu, ale nieważne co *ktokolwiek* zrobi, te 1000 dolarów pieniądza gotówkowego nie zniknie.

Chwileczkę — nasz pieniądz fiducjarny rzeczywiście jest oparty na długu

Zatrzymajmy się na chwilę. Eccles i Hemphill mogą mieć na myśli coś więcej. Uzasadnionym jest pogląd, że *nawet banknoty Rezerwy Federalnej w twoim portfelu lub portmonetce* są „oparte na długu”. Musimy zadać pytanie, skąd wzięły się te banknoty?

Po pierwsze, bądźmy świadomi tego, że Fed może kontrolować wielkość bazy monetarnej, ale nie może bezpośrednio kontrolować jej *elementów składowych*. Na przykład, jeśli ludzie zechcą trzymać więcej papierowych

pieniędzy — zamiast przechowywać je na rachunkach w banku — to mogą wypłacić zielone kartki papieru z banku lub bankomatu.

Banki komercyjne, widząc jak uszczuplają się ich zasoby pieniądza gotówkowego, udają się do Fed-u i pobierają *swoje* rezerwy, które tak naprawdę są ich rachunkami bieżącymi u Bena Bernankego.

Doszliśmy właśnie do końca łańcucha pokarmowego; nic nie pokrywa zapisów księgowych w komputerach Fed-u. Rezerwy banków komercyjnych nie są roszczeniami w stosunku do kogokolwiek; są po prostu jednostkami na kontach, nazywanymi dolarami, emitowanymi przez Rezerwę Federalną.

Jeśli więc bank komercyjny ma, powiedzmy, milion dolarów depozytu (według komputera Fed-u) i chce wypłacić 200 000 dolarów, oto co robi Fed:

1. Puszczą w ruch maszyny drukarskie i tworzy 200 000 nowych dolarów w banknotach po 100, 50 i 20 dolarów i
2. Zmienia zapis w komputerach tak, aby odzwierciedlał fakt, że bank ma teraz tylko 800 000 dolarów depozytu w Fed.

Wszystko to oznacza, że skład bazy monetarnej może zmieniać się z bardziej lub mniej skoncentrowanego wokół rezerw bankowych, do pieniądza gotówkowego, w zależności od tego, ile papieru ludzie chcą trzymać w portfelach. Ludzie nie mogą zmienić całkowitego rozmiaru bazy monetarnej, ale jeśli chcą mieć więcej papierków, Fed zaspokaja ich żądania redukując rezerwy banków i zwiększając zasób pieniądza gotówkowego.

Zbliżyliśmy się do końca naszych rozważań. Widzimy, że podaż papierowych dolarów w gospodarce jest ostatecznie ograniczona rozmiarem bazy monetarnej. Ludzie mogą przechowywać więcej lub mniej pieniędzy papierowych, ale te zmiany są bardzo dobrze wyrównywane ruchami depozytów banków komercyjnych.

Teraz możemy zadać pytanie, co determinuje wielkość bazy monetarnej? Oto odpowiedź: „operacje otwartego rynku” prowadzone przez Fed, opisane w standardowym (i ogłupiającym) wstępie do makroekonomii dla studentów.

Fed *zwiększa bazę monetarną* zwłaszcza wtedy, gdy wypisuje czek, aby kupić aktywa. Zawsze, gdy Bernanke kupuje aktywa za milion dolarów, aby wpisać je do bilansu Fed-u, wstrzykuje dodatkowy milion dolarów nowych rezerw do systemu bankowego. Ten czek zostanie zdeponowany w jakimś banku, i gdy transakcja zostanie dokonana, bilans konta tego banku w Fed będzie o milion

dolarów wyższy niż wcześniej. Rezerwy żadnego innego banku nie spadną, łączne rezerwy wzrosną o milion dolarów. W zasadzie, jeśli klienci banku chcieliby mieć więcej papierowej waluty, bank miałby dodatkowy milion dolarów, który mógłby „wypłacić jako walutę” z Fed-u.

Aby uświadomić sobie związek między naszym pieniądzem fiducjarnym a długiem, musimy uczynić jeszcze zaledwie jeden krok. Jakie aktywa Fed kupuje najczęściej, gdy powiększa bazę monetarną? Odpowiedź brzmi: *obligacje skarbowe USA*. To bardzo skomplikowany proces, który wyjaśniłem [tutaj](#). Jego istotą jest fakt, że w normalnych okolicznościach Fed tworzy nowe dolary z powietrza, a następnie pożyczka je Departamentowi Skarbu USA.

Wniosek

Horror, jaki przeżywał Hemphill z powodu „tragicznej absurdalności” naszego obecnego systemu finansowego był zrozumiały. Rząd i potężni bankierzy [ustanowili w roku 1913 system](#), który działa w ten sposób: powstanie każdego dolara z bazy monetarnej (lub „wąskiego pieniądza” czy też „pieniądza wielkiej mocy”) idzie w parze ze wzrostem o taką samą kwotę długu publicznego obciążającego wszystkich podatników. Następnie, prywatne banki za pomocą tej bazy tworzą więcej dolarów (agregatu M2), co wiąże się ze wzrostem prywatnego długu.

Rozważmy inny scenariusz. Gdyby ludzie spłacili wszystkie swoje długi w sektorze prywatnym, a rząd wykupiłby wszystkie swoje obligacje, to podaż amerykańskich dolarów zostałaby praktycznie skasowana.

W tym sensie nasz system rezerwy cząstkowej i pieniądza fiducjarnego używa „pieniędzy opartych na długu”. Pomimo że ceny rynkowe są elastyczne i mogą reagować na deflację znacznie lepiej niż myśli większość ludzi, nadal prawdziwe jest stwierdzenie, że ten system jest tragicznym absurdem.

¹ W powyższych tablicach, wraz z upływem czasu podniosłaby się (z początkowej wartości 900 dolarów) wartość kredytu udzielonego Sally. wzrost jego wartości byłby zrównoważony przez tożsamy wzrost kapitału własnego w kolumnie pasywów bilansu (Innymi słowy kapitał własny stopniowo w ciągu roku wzrósłby do poziomu 45 dolarów, a nie skoczyłby nagle z 0 do 45 dolarów, gdy Sally spłaci kredyt). Pominęliśmy to dla zachowania prostoty powyższego przykładu.

² G. Edward Griffin, *The Creature From Jekyll Island* (Westlake Village, CA: American

Media, 2002), s. 187–188.

³ Cytowane w *The Creature From Jekyll Island*, s. 188.